

Národne stvari.

Na slavo Vodniku in Preširnu.

Prolog v besedi ljubljanskih dijakov 28. svečana,

sestavil Ivan Resman.

Národ, ki svojih veljakov ne spoštuje,
ni vreden, da se mu rodé!

Ako se ozremo na narode, katerih imé in dela nam hrani zgodovina, — ako pogledamo narode, ktere vže objema svitla luč blage omike, ali pa take, kateri se še le zavedajo svojih pravic in svojega poklica, vidimo pri vsakem, da spoštuje in slavi svoje možé — možé, ki so njemu v prid in čest delali, trpeli, umrli.

Kakor zrè mornar sredi razkačenih valov zanesljivo na širno nebó, po katerem se prikazujejo leskeče zvezdice, tako se narod ozira na migljajočo zvezdo, ki je izšla iz njegovega naročija, zaupno hodi za njenim svitom in njej na čest peva navdušene pesmi. In če jo zakrijejo očém temni oblaki — če zakrije tacega moža hladni grob, vendar se žarki delovanja njegovega svetijo še narodu; narod ohrani hvaležni spomin na take možé še poznim vnukom.

In bi mar Slovenci tega, kar se nahaja v vseh časih in pri vseh narodih, ne spoznali in ne gojili? bi se li Slovenci ne spominjali móž, kateri so vse svoje življenje žrtovali le njim, da bi jih izbudili iz težkega spanja, rešili neznanega gospodstva in jim ustanovili jezik — prvi pogoj národnega obstanka!?

Danešnja slovesnost kaže očito, da tudi mi čislamo duševne veljake, da jih tudi mi hočemo posnemati ter po njihovem izgledu národ voditi zmirom više do blagodejne omike!

Vodnik in Preširen! To ste imeni, ki v srcu vsacega domoljuba izbudite občudovanje in hvaležnost, — imeni, ki nas navdušujete, budite in krepite, — imeni, kterima veljá naša slavnost!

Mrak, težki mrak kril je pri nas polje véd in znanstev v slovenskem jeziku; slovenska modrica je molčala tužno po domačih gajih; le tu pa tam glasila se je v narodnej pesmi; materni jezik naš bil je pačen, kvarjen in zaničevan! Kar v mladem jutru zasvita krasna zarija — z Vodnikom zbeží duševni mrak, — z Vodnikom napoči nam lepša, milejša dôba! Vodnik se zbudi ter prve svoje moči posveti pesniškej Muzi. Kako milo, kako otožno glasile so se njegove sreberne strune po logih domačih ob bregovih dereče Save! Kako globoko segali so mili in krepki glasovi slovenski v mehka srca strmečih rojakov — jeli so se buditi in zavedati národnosti svoje! Pa Vodnik zapustí „mestne sosede“ ter gré med národ. Njega poslušá, kako on čuti, kako on misli in govori; kajti spoznal je dobro vedno resnico, da moraš med narodom živeti, da moraš poznati, kar misli in stvari, — da moraš poznati jezik, slovstvo in zgodovino narodovo, če ga hočeš umeti in soditi! — Tam med narodom Vodnik pobira, nabira, tehta — ter nabere zaklad, po katerem nam še sedaj pomaga v bogatem slovarji.

Vodnik spoznavši, da je naš rod vrh mogočne slovanske lipe, posnema, stvarja oziraje se na druga plemena in staroslovenščino, — kaže, kako naj se pravi jezik ustanovi, lika in trebi.

Vodnik na vse strani zida národno poslopje. Preiskuje zgodovino naših preddedov v prid in poduk milej mladini, ktero je vedno čislal, k sebi vabil, budil, krepil; vžiga národni ponos in zavest:

Od nekđaj stanuje tukaj moj rod! —

Če vé kdo za druž'ga, pové naj: od kod?!

kaže sosedne narode v njihovem razvijanju ter pripoveduje v izgled in poduk dogodbe tedanje dôbe v svojih

„Novicah“. — Kako obširno, vsestransko znanje in vednost imel je naš prvi buditelj! kako obširno in nevtrudno bilo je njegovo delovanje! — Ni skoraj polja, da bi se ne bil potil na njem v slavo pozabljene domovine!

Pa kako so mu to njegovi vrstniki povračevali? Kakor se navadno godí možém veljavnim, ki so si ali za posamezni narod ali za celo človeštvo pridobili neumrljih vencev, dokler živé. Ali po smrti jeli so slaviti Vodnika! Slavi ga zdaj ves národ, slavi ga vse slovenstvo ob bregovih bistre Save, na pokrajinah peneče Drave; slavi ga tudi hvaležna učeča se mladina! Da bi Vodnik še sedel na učiteljskej stolici, vas predragi slovenski mladenči, vas nado boljše prihodnosti budí, vabi in opominja: „Koliko sem sam pričel, koliko sem delal! A vendar je še toliko ledin in pustín, toliko križem rok, toliko neizbujenih sinov slovenskih! Nujte, hitite! te-sajte, dovaževajte in skladajte vsak po svojej moči kamen na kamen za národni dom občne omike!“

Ko je Vodnika zagrnila črna zemlja, pokrila je tudi tma obnebeje slovenskega pesništva, obmolknila je slovenska modrica. — Pa kar se pretrgajo temni oblaki, krasneje, žarneje, nego kedaj, posije solnce po slovenskih livadah. Izpod velikana Triglava v obličju bistre Savice zadoné tako neizrekljivo milo in sladko Preširnovi glasovi. Kakor labud, ranjen in preganjan od nemilih viharjev, po samostnem jezeru življenja plava naš pesnik, išče, česar pa doseči ne more, ter zdaj v srčnež žalosti milo zdihuje, zdaj zopet britko toži v nevolji prevaro in nestanovitnost“. Národ začuje Preširna, ostrmí — ga umé: saj je tako enak ž njim, vsak njegov glas je zvesti jek našega naroda! — Poslušali so te, velikán Preširen! kar si peval o Vodniku. Pa lepši tič rodil si se sam v odljudnej goščavi, živel si sam za-se, in nisi si zbral drobne ljubice. V samoti si se vbadal, vpiral nabiraje najslajših dišav, najdražih biserov in kadil. Delal si le za smrt, delal si za vekovitost. A ti Preširen, nam boš po smrti najbolj sloveč fenis! kajti svest si bodi, da so se vremena narodu zvedrila — da so mu milejše zvezde nego prej prisijale, — svest si bodi, da se narod dviguje, izbuja in zaveda, da Te čisla! In kar si pre-rokoval o Vodniku, spolnilo se bode Tebi, ker si se in se boš v slavi nevenljivi prerodil!

Lahko se razvidi, da sta si naša pesniška dioskura Vodnik in Preširen z deli sama postavila neumrl spominek, postavila sta si „monumentum aere perennius“. Vendar se je izbudila vže pred leti blaga misel, Vodniku postaviti spominek. Temu blagemu namenu darujemo tudi mi danes slabe duševne moči. Bog daj, da bi skoraj stal spominek Vodniku in Preširnu, da bi budila in v nemala nas in naše vnuke za to, kar je je dobro, kar je krasno in resnično in narodu slovenskemu na čest in slavo! Slava Vodniku! slava Preširnu!

Slovstvo jugoslavenko.

* Uspomena na Mirka barona Ožegovića, biskupa senjskoga i modruškoga — se zove krasna knjiga, ki je ravnokar na Dunaji na svitlo prišla z milim obrazom občespoštovanega rodoljuba, ki je v vsem svojem življenji sijajno kazal, da je mogoče duhovske in domorodne dolžnosti spolnovati, — da je rodoljubu mogoče biti svoji veri in svoji domovini zvestemu. Tako važne so mnoge opazke o tej knjižici, da drugi pot omenimo več o životopisnih teh črticah.